

IUSTINIANA PRIMA.

О томе где је била Iustiniana Prima, коју је основао Јустинијан, постоје два мишљења. По једном њу треба идентификовати са Scupi (код дан. Скопља), док је по другом треба тражити северно одатле, негде код Лебана. Прво мишљење најдетаљније је образложио А. Evans¹⁾ а друго је Томашеково²⁾. Идуће странице ће показати да је оба ова мишљења требало ревидирати и да је ово интересно и важно питање било потребно још једанпут узети у претрес.

О основању Јустинијане Прве говори Procop. de aedif. IV 1, 17 и даље овако: „У области европских Дарданаца, који живе с друге стране драчких планина, врло близу тврђавице која се зове Бедеријана, налазило се место по имену Таурисије, одакле је водио порекло цар Јустинијан, оснивач светског византијског царства. Опасавши на брзу руку ово место зидом у облику четвороугла и подигавши на сваком углу по једну кулу он начини тако утврђење с четири куле и даде му такво име. Поред тог места сагради дивну варош, коју назва Iustiniana Prima (на латинском језику то значи прва), одужујући се тако родном месту... Ту је саградио и водовод и тако је снабдео варош обилно водом која не пресушује. И многе друге знатне грађевине, достојне помена, саградио је оснивач вароши. Не би било лако побројати све храмове божје, тешко је поменути све зграде за разне власти, величину тримова (стаја), лепоту тргова, чесме, улице, купатила, трговине. Беше то просто на просто велика варош и многољудна и иначе срећна и створена за то да буде престоница целе те области. Дошла је до толике почasti. Она је дата за столицу митрополиту илирском и друге су вароши изостајале иза ње, пошто је она била највећа“³⁾).

Као што се види, по Прокопију Iustiniana Prima била је у дарданској земљи. Сам пак Јустинијан у једној новели каже изреком да је она била у Dacia Mediterranea: Multis et variis modis nostram patriam augere cupientes, in qua primo Deus praestitit nobis ad hunc mundum, quem ipse condidit, venire et circa Sacerdotalem censuram eam volumus maximis incrementis ampliare, ut Primae Iustinianae patrae nostrae pro tempore sacrosanctus Antistes non solum Metropoli-

¹⁾ А. Evans, Antiquarian researches in Illyricum. Part. IV. Стр. 134 и даље.

²⁾ W. Tomaschek, Miscellen aus der alten Geschichte (Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. 1874. Стр. 658 и даље).

Постоје и друга мишљења о том где је била Iustiniana Prima (Охрид, Ћустендил, Гиљане, Ћурђеви Ступови), али су она сва без вредности.

³⁾ Ἐν Δαρδάνοις που τοὺς Ἑὐρωπαϊαίους, οἱ δὴ μετὰ τοὺς Ἑπιδαμνίων ἄνθρωποις ὀικηται, τοῦ φρουρίου ἀγχιστα, ὅπερ Βεδεριјана ἐπικαλεῖται, χωρίον Ταυρίσιον ὄνομα ἔχον, ἐνθεν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ὁ τῆς οἰκουμένης οἰκιστὴς ὤρμηται. τοῦτο μὲν οὖν τὸ χωρίον ἐν βραχεὶ τειχισάμενος κατὰ τὸ τετράγωνον σχῆμα καὶ γωνίᾳ ἐκαστῇ πύργον ἐνθέμενος Τετραπυργίαν εἶναι τε καὶ καλεῖσθαι πεποίηκε. παρ' αὐτὸ δὲ μάλιστα τὸ χωρίον πόλιν ἐπιφανεστάτην ἐδείματο, ἥνπερ Ἰουστινιανὴν ὠνόμασε Πρῖμαν (πρώτη δὲ τοῦτο τῇ Λατίνων φωνῇ δύνатаι) ταῖτα τῇ θρεψαμένῃ τροφεῖα ἐκτίνων... ἐνταῦθα δὲ καὶ ὀχετὸν κεκτηνόμενος ὕδασι τὴν πόλιν ἀειρρῦτοισι διαπράξατο ἐπιεικῶς πληθεῖν. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τῷ τῆς πόλεως οἰκιστῇ ὑπέρογκά τε καὶ λόγου πολλοῦ διαπεπὸνῃται ἔξια. θεοῦ μὲν τεμένην διαριθμεισθαι οὐ ράδιον, καταγωγία δὲ ἀρχόντων φράζεσθαι λόγῳ ἀμύχανα, στοῶν μεγέθη, ἀγορῶν κάλλη, τὰς κρήνας, τὰς ἀγυιάς, τὰ βαλανεῖα, τὰ πωλητήρια. πόλις ἀπλῶς μεγάλη καὶ πολὺ ἀνθρώπων καὶ τὰ ἄλλα εὐδαίμων καὶ οἷα τῆς χώρας ἀπάσης μητρόπολις εἶναι. εἰς ἀξιώματος γὰρ τοσόνδε ἵκει. πρὸς δὲ καὶ τὸν Ἰλλυριῶν ἀρχιερέα διακεκλήρωται, τῶν ἄλλων πόλεων αὐτῇ, ἅτε πρώτῃ τὸ μέγεθος οὔσῃ, ἐξισταμένων.

tanus sed etiam Archiepiscopus fiat, et caeterae provinciae sub eius sint auctoritate, id est tam ipsa *Dacia Mediterranea* quam *Dacia ripensis* necnon *Mysia Secunda*, *Dardania* et *Praevalitana Provincia* et *secunda Macedonia* et *pars secundae etiam Pannoniae* quae in *Bacensi* est civitate... necessarium duximus ipsam gloriosissimam Praefecturam, quae in *Pannonia* erat, in nostra *Felicissima patria* collocare cum nihil quidem magni distat a *Dacia Mediterranea Secunda Pannonia*¹⁾.

Да ли су ова два податка, Прокопијев и Јустинијанов, противуречни или они не противурече један другом? De aedificiis кажу да је Јустинијана Прва била ἐν Δαρδάνοις, а Новела in *Dacia Mediterranea*. На први поглед изгледа да се ова два наша извора не слажу. Али кад се ствар мало ближе погледа, види се да ствар тако не стоји. *Dacia Mediterranea* у Јустинијановој новели значи „провинција“ тог имена. Међутим код Прокопија ἐν Δαρδάνοις не значи „провинција Дарданија“ него „земља дарданска“, т. ј. „област у којој живе Дарданци“. А то није исто. Јер Дарданија као провинција обухватала је само један део дарданске земље а не целу област насељену Дарданцима. Доиста, дарданско племе простирало се од Велеса до данашњег Књажевца, док је провинција Дарданија ишла на северу јужно од Ниша. Као што се види, Прокопијево ἐν Δαρδάνοις и Јустинијаново *Dacia Mediterranea* могу имати исто значење. Ако aedificiis мисли на северни део дарданске земље, онда би то била *Dacia Mediterranea*²⁾.

Сасвим друкчије мисли о том питању Evans. И он држи да овде нема контрадикције и да се Прокопије и Јустинијан дају измирити. Само по њему ἐν Δαρδάνοις значи „у провинцији Дарданији“ и тумачити треба Јустинијанов израз *Dacia Mediterranea*. Evans своје мишљење, и мишљење да је *Iustiniana Prima* била на месту старијег *Scupi*, образлажува на следећи начин.

Још Mannert³⁾ питао се како да се објасни то што Прокопије у свом de aedificiis помиње толике мале градове које је Јустинијан обновио а не помиње *Scupi*. На то питање он је дао одговор: да је *Iustiniana Prima* = *Scupi*. Mannert није дакле могао веровати да је Прокопије *Scupi* изоставио. Ту мисао прихвата Evans. Он држи да Прокопије не говори истину кад каже да је Јустинијана Прва била сасвим нова варош. Она није могла понићи као нека печурка. Истина би била то да је Јустинијан обновио једну стару варош, *Scupi*.

Наравно, то није тешко тврдити, али је немогуће доказати. Прокопије изреком каже да је *Iustiniana Prima* била нова варош. Разлога не би имао да говори тако ако тако није било. Зашто он не би споменуо *Scupi* ако је на темељима те вароши Јустинијан подигао своју? Кад, мало после, Прокопије говори о *Iustiniana Secunda*, он каже да је то некадашња *Ulpiana*⁴⁾. Случај је апсолутно истоветан са случајем Јустинијане Прве. Само се овде не говори о *Scupi*. Природно би било закључити да Јустинијана Прва није подигнута на темељима *Scupi*.

Ми мислимо да није тачно ни то да *Scupi* Прокопије не помиње. De aedif. IV 4 В 282 у области Сардике (Ἰπὸ πόλιν Σαρδικήν) наводи поред других места која је Јустинијан обновио и Σκοῦπιον. Немамо разлога не веровати да је то *Scupi*. Било би мало вероватно да је поред *Scupi* било још једно место истог имена. То што се Σκοῦπιον помиње у области Сардике не треба да нас буну. Прокопије често ставља места која је Јустинијан обновио тамо где нису била. Вероватно он се послужио неком географском картом мањих размера на којој се није могло добро распознавати где је тачније било извесно место.

Међутим, баш и да претпоставимо да је *Scupi* изостављено од Прокопија. Да ли би то било нешто необично и да ли би то давало права да се помисли

¹⁾ Novella XI.

²⁾ Види за цело питање о месту Јустинијане Прве Dr. Г. Новак, *Iustiniana Prima* — Скопље? у „Скопље и Јужна Србија“. 1925.

³⁾ Geographie der Griechen und Römer, VII p. 105.

⁴⁾ ἦν δὲ τις ἐν Δαρδάνοις ἐκ παλαιοῦ πόλις, ἥπερ Οὐλπιὰνα ὠνόμαστο. ταύτης τὸν περίβολον καθελὼν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον (ἦν γὰρ σφαλερὸς ἐς τὰ μάλιστα καὶ ὅλως ἀχρεῖος) ἄλλα τε αὐτῇ παμπληθῆ ἐγκαλωπίσματα ποιήσας, ἐς τε τὴν νῦν μεταθήμενος εὐκοσμίαν, Σκοῦνδαν αὐτὴν Ἰουστινιανὴν ἐπωνόμασε.

да се оно крије у имену Iustiniana Prima? Познато је да Прокопије не помиње међу местима која је Јустинијан обновио читав низ места која су постојала пре Јустинијана. Један летимичан поглед на Прокопијеве листе може нас о том уверити. На пример, не помиње Bylazora (дан. Велес), Stobi, Norreum Margi, Taliata и толике друге вароши. Ако су оне изостављене, зашто није могло бити изостављено и Scupi? То дабогме што су нека места изостављена не би значило да их Јустинијан није обновио. Могло би бити да су обновљена и случајно у Прокопијевим списковима испала. А могло би бити и да се не налазе у списковима просто за то што нису била обновљена.

Један други разлог да је Iustiniana Prima = Scupi био би тај што је пре Јустинијана митрополит скупски имао под собом владике у Сердици, а вероватно и Ниша, дакле и Dacia Mediterranea. Тај однос постоји доцније између митрополита Јустинијане Прве и владика Средоземне Дакије. То би значило да је Јустинијана Прва наследник Скупи-а у црквеном погледу, па према томе и подигнута на месту Скупи-а.

За нас је јасно да тај закључак може вредети само у свом првом делу, а не и у другом, који нас овде једино интересује. Доиста, према једном писму које је год. 494 упутио папи Гелазију скупски митрополит (Sacrosanctae Ecclesiae Scorpinae, Metropolitanae Civitatis), он тражи да има првенство не само над владикама Дарданије, у којој је за његово доба била варош Scupi, него и над владикама који су потписани испод њега и међу којима се налази Боноз, владика сердички у Dacia Mediterranea. Тако исто изгледа да је било 553, судећи по актима петог цариградског синода по којима је митрополит Бененат претпостављени владикама нишком и улпијанском; Бененат је био по свој прилици митрополит Јустинијане Прве¹⁾. Тако је и год. 594, које папа Гргур Велики пише писмо Феликсу, сердичком владици, и у њему му саветује да се покорава свом претпостављеном, Јовану, владици у Јустинијани Првој.

Из овога јасно излази да су митрополити Јустинијане Прве наследили власт над владикама Средоземне Дакије од скупских митрополита који су је имали пре њих. То је доиста наследство из ранијег времена. Али из тога никако не излази да је Јустинијана Прва подигнута на месту некадашњег Scupi. Она је могла наследити извесна права ове вароши и ипак да буде далеко од ње по простору.

Evans мисли да се израз у Прокопија „Дарданија“ и израз у Новели „Dacia Mediterranea“ може измирити на овај начин. Аурелијан, каже он, слепио је у једну провинцију Дарданију са Средоземном Дакијом. Он се позива за то на Веронску Листу, на Руфија и на Полемија Силвија, у којима Дарданија и Dacia Mediterranea означавају исту провинцију. Тек неко време после Полемија Силвија, а пре Notitia Dignitatum, та провинција, која је носила двоструко име: Дарданија и Dacia Mediterranea, подељена је на две засебне провинције: Дарданију с главним градом Scupi и Dacia Mediterranea с главним градом Serdica. Из тога Evans закључује да је Scupi у једно време било административно средиште провинције која је обухватала и Дарданију и Dacia Mediterranea (као и у црквеном погледу), и која се звала не само Дарданија него и Dacia Mediterranea. Кад, дакле, Јустинијан каже у својој Новели да је Iustiniana Prima у Dacia Mediterranea, он се, по Evans-у, служи само једном архаичком терминологијом.

Evans-ово мишљење могло би се још дискутовати кад би то било извесно да је Дарданија као провинција обухватала и доцнију Dacia Mediterranea и да су та два имена означавала исту провинцију. Али то не само да није извесно него можемо доказати да није ни тачно. Laterculus Veronensis, Rufius Festus и Polemius Silvius не говоре у прилог Evans-у.

Тако Веронска листа, која је састављена вероватно год. 297 после Хр., помиње и Дарданију и Дакију:

¹⁾ Zeiller, Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain, p. 162.

Diocensis Misiarum habet provincias numero XI:

<i>Dacia</i>	<i>Priantina</i>
<i>Misia superior Margensis</i>	<i>Privalentina</i>
<i>Dardania</i>	<i>Epiros nova</i>
<i>Macedonia</i>	<i>Epiros vetus</i>
<i>Thessalia</i>	<i>Creta</i>

Polemius Silvius (око 386 г. после Хр.) такођер зна и за Дакију и за Дарданију:

In Illyrico XVIII (provincias):

<i>Dalmatia</i>	<i>(Noricus) mediterranea</i>
<i>Pannonia prima</i>	<i>Savia</i>
<i>Pannonia secunda</i>	<i>Dardania</i>
<i>Valeria</i>	<i>Haemimontus</i>
<i>Prevalis</i>	<i>Dacia</i>
<i>Misia (superior) inferior</i>	<i>Scitia</i>
<i>Epirus vetus</i>	<i>Creta insula</i>
<i>Epirus nova</i>	<i>Achaia</i>
<i>Noricus (ripensis, supra Danubium)</i>	<i>Macedonia</i>
	<i>Thessalia</i>

А код Rufius Festus (г. 369) читамо (VIII 2—3): Traianus Dacos sub rege Decibalo vicit et Daciam trans Danuvium in solo barbariae provinciam fecit... sed sub Gallieno imperatore ammissa est per Aurelianum translatis exinde Romanis duae Daciae in regionibus Moesiae ac Dardaniae factae sunt. Provincias habet Illyricus XVII: Noricorum duas, Pannoniarum duas, Valeriam, Saviam, Dalmatiam, Moesiam, Daciarum duas и т. д.

Фест, дакле, доиста не помиње Дарданију. Али по свој прилици овде је рукопис искварен. Јамачно је реч *Dardania* из тог списка изостала случајно. Јер код Јордана, *Gesta Rom.* 217, налазимо од речи до речи Фестов текст, али с провинцијом Дарданијом (*Sed Gallienus eos dum regnaret amisit Aurelianusque imperator evocatis exinde legionibus in Mysia conlocavit ibique aliquam partem Daciam mediterraneam Daciamque ripensem constituit et Dardaniam iunxit Illyricus autem cuncta per partes quidem et membra devicta ad unum tamen corpus opta est, quae habet intra se provincias XVIII et sunt: Norici duo, Pannonias duas, Valeria, Suavia, Dalmatia, Moesia superior, Dardania, Dacias duas.* У осталом, било би врло чудно да Фест под именом „две Дакије“ разуме и Дарданију. Видели смо да Дарданија постоји као провинција под тим именом већ одавна. Ми је налазимо и у *Epistola concili Sardicensis ad ecclesiam Alexandrinam*, где пише: *Sancta Synodus per gratiam Dei Sardicae congregata, ex urbe Roma, ex Hispaniis, Galliis, Italia, Africa, Sardinia, Pannoniis, Mysiis, Dacia, Norico, Tuscia, Dardania, altera Dacia* и т. д. (год. 343/4).

Али Evans мисли да се Дарданија зове Дакијом и у *Notitia Dignitatum*. И то је мишљење зацело нетачно.

То Evans закључује из овог места у том спису:

Provinciae Daciae quinque:

<i>Dacia mediterranea</i>	<i>Dardania</i>
<i>Dacia ripensis</i>	<i>Praevalitana et pars</i>
<i>Moesia prima</i>	<i>Macedoniae salutaris</i>

(Or. III 14 и даље).

Али испред тога читамо:

Sub dispositione viri illustris praefecti praetorio per Illyricum sunt dioceses infrascriptae:

Macedonia
Dacia

Па се ту наставља: *Provinciae Macedoniae sex* (које се сад набрајају).

Јасно је да *Provinciae Daciae quinque* значи „пет дачких провинција“, а не пет провинција „Дакија“. Другим речима, *Daciae* није номинатив плурала него генетив сингулара. То у осталом излази и из тога што претходи у *Notitia Dignitatum* овом месту, где се помињу у неколико махова провинције *Dacia ripensis*, *Moesia prima*, *Dacia Mediterranea*, *Dardania*, *Macedonia salutaris* само под овим именима.

Evans мисли да су тих пет Дакија замениле оне три Дакије које су до Аурелијана постојале на левој обали Дунава. По њему је име „Дакија“ било чувеније него „Дарданија“ и зато се употребљавало и доцније. Али и ово се никако не може доказати. Шта више није нимало вероватно¹⁾.

Што је главно у целом овом питању то је да Јустинијан у својој новели сигурно не употребљава име *Dacia Mediterranea* у смислу Дарданија. Јер он на истом месту набраја и остале провинције које припадају архиепископији Јустинијане Прве па међу њима и Дарданију. Очеvidно је да су у његовој новели *Dacia Mediterranea* и Дарданија две засебне провинције и да прва не обухвата другу. Очеvidно је да Јустинијан овде не употребљава неку стару терминологију у којој су Дарданија и Дакија (*Mediterranea*) били истоветни појмови.

Према свему што смо рекли, о томе не може бити спора да је Јустинијана Прва у Јустинијаново доба била у Средоземној Дакији а не у Дарданији.

Да ли то потврђује фрагменат Јована из Антиохије²⁾ који каже да је цар Јустинијан био родом из Бедеријаноса, једне тврђавице у околини Ниша³⁾? Овај кастел не може бити различан од кастела који помиње, видели смо, Прокопије под именом Бедеријана и близу којег је било родно место Јустинијаново. Пошто је Ниш био у *Dacia Mediterranea*, то је, мисли Томашек, и Бедеријанос или Бедеријана морао бити у тој провинцији. А онда би и по Јовану из Антиохије, а не само по Јустинијановој новели, Јустинијана Прва била у *Dacia Mediterranea*, а не у Дарданији, јер је Јустинијана Прва била близу Ведеријане⁴⁾.

Израз *πλησιάζοντος Ναύσσοφ* није неки прецизан израз. „Близу“ и „далеко“ врло су релативни и еластични појмови. Ми не знамо где је између Скопља и Ниша ишла граница која је растављала Дарданију и Средоземну Дакију. С претпоставком да она није била много далеко од Ниша и да *πλησιάζοντος* има не врло строго значење, могло би се мислити и на то да је Бедеријанос Јована Антиохијског био у Дарданији а не у Средоземној Дакији.

Није дакле нипошто открићем овог фрагмента питање о том где је била Јустинијана Прва, у *Dacia Mediterranea* или у Дарданији, решено. Али чини нам се да је решено питање да ли треба Јустинијану Прву идентификовати са *Scupi* или не. Фрагмент Јована Антиохијског не допушта да је Бедеријанос био код данашњег Скопља. *πλησιάζοντος Ναύσσοφ* не би могло то значити да је ово место било код самог Скопља⁵⁾.

Ако сведемо оно што смо казали досада, онда морамо признати да у нашим литерарним изворима не налазимо никаквог ослоња за мишљење да је Јустинијана Прва била на месту ранијег и (доцнијег) *Scupi*. Да ли има неких

¹⁾ Evans говори о неком „престижу“ дачког имена који постоји још у Јустинијаново доба и о некој дачкој „хегемонији“ која мора бити у то време позната Илирикуму. Остављајући на страну то да нам није познат никакав дачки престиж ни хегемонија, рећи ћемо да ни закључак који Evans из тих својих преписа изводи не стоји. Он наине мисли да се Јустинијан, стављајући *Iustiniana Prima* у *Dacia Mediterranea* само вратио у време кад је та област обухватала и Дарданију. Треба, међутим, имати на уму да је Дарданија одвојена од *Dacia Mediterranea* бар пре 400 г. после Хр. То би значило да се он враћа на једно стање које је престало постојати бар читав век и по раније, а можда и два века и по (гл. Глас L XXII). То, дабогме, није никако вероватно.

²⁾ Издао Mommsen у *Hermes* VI 323 и даље.

³⁾ *Ἰουστινιανὸς ἐκ Βεδεριανῶν προῦριον πλησιάζοντος Ναύσσοφ*.

⁴⁾ W. Tomaschek, *Miszellen aus der alten Geographie* (*Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien* 1874, стр. 659).

⁵⁾ Разуме се ствар би стојала друкчије ако би се претпоставило да је Јован Антиохијски погрешно овде и казао да је Ведеријанос био „близу Ниша“, а рецимо требао је да каже „близу Скопља“. Али немамо разлога да мислимо на такву погрешку.

других доказа за то? Натписа или каквих остатака на месту где је данас Скопље који би за то говорили? Таквих старина није нађено. Значило би да, барем за сада, ми немамо никаквих разлога да верујемо у ту хипотезу.

Вероватније је друго мишљење да је Јустинијан саградио своју нову варош северно од Скопља. Она је била у *Dacia Mediterranea*, она је била „близу“ Ниша. То кажу без поговора текстови. Да ли има изгледа да се нађу и рушевине њене далеко северно од Скопља? Томашек је помислио на крај где се налази Лебане. Ту, на једном месту које се зове „Царичин Град“ налазе се простране рушевине неког старог насеља. Г. Влад. Р. Петковић вршио је на том месту 1912 г. ископавања и открио је једну велику базилику за коју је држао да је из Јустинијановог времена.

Г. Петковић пише о том овако: „Колевка овога типа базилике (какву је он открио у „Царичином Граду“) са куполом је Мала Азија. Он је још пре Јустинијана био развијен. Капители су били са кемпферима. Базе профилиране. Капители композитни или трбушасте са волутама припадају најомиљенијим типовима Јустинијановог доба. Нађени су и дугачки кемпфери трапезнога пресека. На ужим странама налазе се рељефно израђени крстови у медаљонима. Ови ће се крстови наћи и на ширим странама капители, како израшћују из лишћа акантуса, који их затвара. Форма ових крстова ранија је од VII века. *Све околности говоре у корист њихованка ових капиџела у VI веку.* Зидови цркве били су унутра покривени мозаицима. Нађени су фрагменти од мозаика и многобројне мозаичне коцкице најразноврсније боје. Структуру зидова чине опеке великих димензија са спојницама од малтера, које су дебље од опека. *Црква несумњиво припада времену Јустинијанову.* Један комад новца, нађен у близини, из времена је цара Ираклија. Можда је црква најездом Словена била разорена и од тога доба је остала у руинама“.

Г. Петковић није продужио ископавање на овом месту на ком би био нашао тако важне остатке. Он није ни објавио резултате свога ископавања г. 1912, те ми не знамо на каквим се доказима заснива његова хипотеза да је *Iustiniana Prima* била можда на „Царичином Граду“. Али ако би то било тачно да „Царичин Град“ крије једну „значајну“ византијску варош из Јустинијановог времена, питање о Јустинијани Првој било би, по свој прилици, решено у корист Томашековог мишљења. За сада то питање још није решено.

Н. Вулић.

RÉSUMÉ.

JUSTINIANA PRIMA.

Le Dr. *Nicolas Vulić*, professeur à l'Université de Belgrade, traite dans cet article la question de l'emplacement de *Justiniana Prima*, qui fut, comme on le sait, fondée par l'empereur byzantin Justinien. Il analyse les différentes opinions déjà existantes, et arrive aux conclusions suivantes:

»Nous devons avouer que nos sources littéraires ne contiennent aucun texte pouvant servir de base à l'opinion d'après laquelle *Justiniana Prima* aurait été située à la place où exista jadis et dans la suite Scupi.... Ce qui revient à dire qu'au moins jusqu' à présent nous n'avons aucune raison d'admettre cette hypothèse.

»L'autre opinion, suivant laquelle Justinien aurait fondé sa nouvelle ville au nord de Skoplje, est plus vraisemblable... *Tomašek* pensait à la région où se trouve Lebane; là, en un endroit nommé la „Ville de l'impératrice“ on peut voir les vastes ruines d'une ville antique.

»S'il était exact que la „Ville de l'impératrice“ recouvrit les ruines d'une „importante“ ville antique (comme l'a soutenu le Dr. *Vlad. R. Petković* lors des fouilles de 1912) la question de *Justiniana Prima* serait selon toute vraisemblance résolue dans le sens de l'opinion de *Tomašek*.

»Jusqu' à présent, ce problème n'est pas encore résolu.«